

Borbély Károly

A nemzeti öntudat harcosa, Madarász Viktor

Önarckép

*1863 – olaj, vászon, 73x60 cm
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest*

1830. december 14-én született Csetneken. Tizennyolc évesen, az ifjúság önértetének, igazságérzetének, szabadságvágyának teljes lendületével és lelkesedésével – végigharcolva a szabadságharcot, a hadnagyi rangig vitte –, majd átélve a vesztes szerepének minden kínját és csalódását - a bujdosók sorsára kényszerült. E meghatározó, tragikus élménye mélyen bevésődött a lelkébe és élete végéig elkísérte, s motiválta őt. Feldolgozhatatlan és gyógyíthatatlan a sérülés – egy nemzet és fiai személyiségében – örök seb. (És mennyi ilyet kapott a magyar – már azóta is!)

Madarász Viktor a legszélsőségesebb módon – és a legközvetlenebbül, testközelből – élte át a szabadságvágy magaslatait és a bukás mélységei közötti szédítő, észbontó érzelmi szakadékot. Minél intenzívebben adjuk magunkat valami érzésnek, minél magasabban szárnyalunk, annál nagyobbat csalódhatunk – és zuhanhatunk –, annál súlyosabbat sérülhet a lelkünk. Fiatalkori tragikus élményei belső – a személyisége mélyéből jövő – ellenállhatatlan késztetést hoztak létre benne, hogy ébredező tehetségét a megélt sajnó, feszítő erejű érzések,

gondolatok kifejezésére képezze, fejlessze ki. A művészet adja az egyetlen esélyt a léleknek, hogy kifejezésre juttathassa, tárgyiasíthassa a benne kavargó, feszítő, fájó emlékeket és így – legalább részben – megszabadulhasson tőlük, vagy megkönnyebbülést kapjon. Ezek az ifjúkori események tehát meghatározták Madarász Viktor személyiségét és művészetét, festészeti programját is. Művei a kezdetektől e tematikát fogalmazták meg egész pályáján.

„*A radikalizmushoz mindvégig hű maradt, amit képei témájának megválasztása is bizonyít.*” (Aradi 1983.)

A szabadságharc leverése, s a bujdosás évei után – jogi tanulmányait hamarosan felcserélve a festőpályával –, 1853 és 1855 között a bécsi akadémián a történeti-festészeti szakosztály hallgatója volt. Ekkor festette első történeti tárgyú képét (*Kuruc és Labanc*). Ezután Waldmüller magániskolájába került, és ebben az időszakban készült *A bujdosó álma* c. Thököly Imrét ábrázoló műve. 1856-tól Párizsban Léon Cogniet műtermében tanult, ahol az akadémikus-romantikus szemlélet hatott rá. Itt alkotta meg 1859-ben élete fő művét, a *Hunyadi László siratása* című drámai erejű kompozícióját, amelyért a párizsi Salon aranyérmével tüntették ki.

1870-ben hazajött Budapestre, ám a hazai kritika számára ez a megrázó, drámai erejű hang idegenül hatott, ráadásul kossuthi szellemű radikalizmusa a kiegyezés utáni magyar festészetben elszigetelt jelenség maradt. Méltánytalanságok érték. Sértettségében visszavonult a festészettől, és az apjától örökölt üzletével foglalkozott, ám amikor az 1903-ban tönkrement, újra festeni kezdett, de már nem tudott arra a művészi erőre hevülni, mint a pályája virágában. A művészetben állandó és folyamatos kapcsolatot, együttélést követel a lélek az anyaggal, hogy a művész gondolatai, érzései mind spontánabb természetességgel tudjanak megnyilatkozni. Ha az élet eseményei ezt a folyamatos párbeszédet, fejlődést megszakítják, akkor az életmű megsínyli azt. Kimagasló tehetsége, kifejező ereje, s a pálya virágzó szakaszában alkotott fő művei azonban méltán emelik őt a magyar történelmi festészet legnagyobbjai közé. Festészetének tanulságait Munkácsy viszi majd tovább.

Hunyadi László siratása
(Magyar Nemzeti Galéria, Budapest)

1859 – olaj, vászon, 249x312,5 cm

Ez a formátum és méret a legalkalmasabb arra, hogy kitöltse a néző látómezejét. Ha megfelelő távolságról szemléljük, úgy érezhetjük, hogy benne vagyunk a kép terében, az események részeseiként jelen vagyunk. Ahogy ma is ezt bizonyos értelemben – mint kései magyarok, akkori történelmünk következményeként – megszenvedjük.

Madarász festői eszközei közül a leglényegesebb – amivel a magyar festészetbe újat is hozott – a tömörítés és a fény-árnyék drámaian kontrasztos kezelése. Kevés szereplő és kevés környezeti elem látható, a templom sűrű homályába vesznek a részletek. A gyász fájdalmában nem igen veszünk tudomást arról, hol vagyunk, milyen tárgyak vesznek körül, csak mi éljük meg a jelen idő magányát és a kínzó veszteséget.

A kép eszmei jelentése egyértelmű: a nemzeti gyász és kemény állásfoglalás a Habsburgok ellen.

„Madarász a Hunyady László siratásá-n a családi tragédiával – ismét nemzeti gyászt idéz; néhány szomorúsorsú emberrel újra az álnok, esküszegő idegen király ellen lázít: a nagy Hunyady János hős fia, László fekszik itt, a budai várkapolna oltára előtt kiterítve, mert lefejeztette (1457. március 16-án) a trónját féltő, esküszegő Habsburg V. László. A halott lábánál anyja, az erőslelkű Szilágyi Erzsébet térdel, komor, mély fájdalommal, s László jegyese, Gara Mária, a tetemre fehér rózsakoszorút helyezve, tébolyult, riadt félelemmel simul az anyához.” (Székely 1954.)

A sötétből drámai kontrasztban kivillanó halotti lepel, a gyertyák világító fénye egy nemzet fájdalmát jeleníti meg. A hangsúlyos, átlós erővonalat két hatalmas gyertyatartó töri meg – és kontrázza egyben. A hozzánk közelebb álló éppen a halott nyakánál tagolja, „vágja át” a testet, a kompozíció eszközével is utalva a lefejezésre.

„A korabeli francia kritika helyesen ismerte fel, hogy ez a festmény nemzetközi érték. Felfigyeltek arra, hogy itt egy nép jelentkezik az európai festészetben a maga tragédiájával és a maga hangjával, amely egyben az egyetemes emberi sors egyik fontos kérdésének, a szabadság problémájának felvetése is, magas színvonalon és mindenfajta provinciális elfogódottság nélkül. A 'Hunyadi László siratása' nagy nemzetközi elismerést hozott Madarásznak és az egész magyarságnak is egyben; a magyar művészek közül elsőként kapta meg a párizsi Salon nagy aranyérmét.” (Végyvári 1970.)

Ez a művészi erő csakis a mély átélésből, a saját megélt élményanyag – a teljes személyiséget átható – intenzitásából táplálkozhatott. Csak így tudhat százötven év múltán is hiteles érzelmeket közvetíteni, hatni ránk. De nem csak érzelmeket, hanem megszívlelendő gondolatokat is a magyar embereknek – akik lelkükben, érzelmeikben még – igazi magyarok.

A „Hunyadi László siratása” balladákra emlékeztető hangvétellel, méltósággal és komoran tárja a világ elé a magyar nép szabadságharcának magányos tragédiáját. Megmutatja, hogy a magyar nép kifelé büszkén és szótlan komorsággal viselte el a megrendítő tragédiát, mert megszokta, hogy ő a maga történelmének kovácsa, hogy segítséget, bátorítást e világon senki mástól nem kaphatott, csak a saját maga erejébe vetett hitétől.” (Végyvári 1970.)

Madarász Viktor 1917. január 10-én halt meg Budapesten. A szabadságharcban viselt mentéjét és kardját maga mellé temettette.

Irodalom

A művészet története Magyarországon. A honfoglalástól napjainkig. Szerk.: Aradi Nóra. Gondolat. 1983.

A magyarországi művészet története (főszerkesztő: Fülep Lajos), Corvina Kiadó, 1970.

Végyvári Lajos: A magyar művészet a XIX. század második felében c. fejezetből
Székely Zoltán: Madarász Viktor. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1954.